

Druga su vrsta hibridnih pridjevsko-glagolskih oblika oni trpni glagolski pridjevi, koji s negacijom dobivaju novo, pozitivno značenje i prelaze u kategoriju običnih pridjeva. Tako će, na primjer, *neočekivan* značiti *iznenadan*, *neobrijan* — *zarastao u bradu*, *neopravdan* — otprilike *bezrazložan* i t. d. Osjećajući njihovo pozitivno značenje pojačavat ćemo ih češće pozitivnim nego negativnim riječima: *sasvim neočekivan*, *uvijek neobrijan*, *potpuno neopravdan*. Usput rečeno, takvi primjeri navode na misao, da bi se u onim slučajevima, gdje se glagolski pridjev trpni ne udaljuje od kategorije glagola, negacija možda mogla i pisati odvojeno: *ni od koga ne očekivan*, *nikad ne obrijan*, *ničim ne opravdan*. Slično je u ruskom jeziku: *нерасчищенная дорожка*, ali *никем не расчищенная дорожка*. U posljednjem se primjeru negacija piše od glagolskog pridjeva odvojeno, jer uza nj stoji riječ *никем*, koja ga poblizje tumači.

To je, međutim, pitanje konvencije. Važnije je ono, o čemu je bila riječ prije: je li u duhu našega jezika dvostruka ili jednostruka negacija u primjerima, kakve smo ovdje navodili. Moje je uvjerenje, da je dvostruka negacija potrebna u svim onim slučajevima, kada se glagolski pridjev osjeća čvrsto povezan sa svojom maticom — glagolom. Uostalom, ona dolazi i kod glagolskih imenica, na pr. *nerazgovaranje ni s kim*, *nevjerovanje nikome*, *nepoznavanje ničega* i t. d. Hoće li to ići i dalje, kao na primjer u ruskom, gdje je to pravilo još življe nego kod nas te se kod glagolskih pridjeva provodi bez izuzetka, a široko se primjenjuje na pridjeve pa i na imenice, i to ne samo glagolske — to je teško reći. Možda će se borba voditi upravo na terenu onih pridjeva, koji su pristupačni i glagolskim i pridjevskim utjecajima, pa će odatle oblik, koji pobijedi, krčiti sebi nove putove. To će odlučiti vrijeme, a ja sam sad htjela samo pokazati, da nema razloga boriti se protiv dvostrukih negacija kod trpnoga glagolskog pridjeva u nepredikativnoj službi, jer su one tu, kao i u svakom drugom glagolskom obliku, opravdane i gramatički potrebne.

NEKI NEDOSTACI U ŠKOLSKIM I OMLADINSKIM KNJIGAMA

Ivo Brabec

Mislim, da bi u »Jeziku« valjalo nešto reći i o jezičnim problemima škole, koji i nisu samo problemi škole, nego naše javnosti uopće. Izdavačka poduzeća ne misle na to, da se odlomci književnih djela u školi čitaju naglas, da se o njima govori, da se prepričava sadržaj, drže usmeni referati i t. d. Dobar nastavnik pitat će učenika već u osnovnoj školi za autora svakog pročitano djela, kako bi ga i time potakao, da se više pozabavi

značenjem pročitana djela. Poznato je, koliko truda treba uložiti, da učenike na to naviknemo. Pri tome se mališani spotiču o nešto. Odakle bi oni znali, kako se čita Jules Verne? Obično ga nazivaju Jüles Vèrne. To je poznato, ali kadikad se nađe u neprilici i nastavnik, čak i onaj, koji zna strane jezike. Na pr. kako se čita ime Loftinga, autora priča o Dolittlu? Piše se Hugh. Čovjek bi se prevario i izgovorio »Haf«. Meni je znalac engleskoga jezika rekao, da se čita »Hju«.

Ne samo imena i prezimena stranih pisaca, nego strana imena i riječi uopće velik su problem našim učenicima. Često ih oni govore sasvim naopak, pa nastavnik mora ispravljati ono, što je učenik već krivo usvojio. Da je to pedagoški nepravilno, poznato je. Novo treba pravilno primati od početka. Izdavači bi morali i o ovom problemu razmisliti. Nije teško negdje na podesnu mjestu objasniti, kako koju riječ valja izgovarati. Nastavnici će svoje učenike naviknuti, da se tim bilješkama posluže.

Onda još nešto. U Loftingovoj *Zračnoj pošti dra. Dolittla* odmah u početku nailazimo na riječi: jakovljica (brodske ljestve od užeta) i kasar (podignuti dio palube). Nastavnik, koji kod svojih učenika razvija smisao za jezik, ne samo za gramatičku i ortografsku pravilnost, nego i za ortoepiju, pitat će se, kako te riječi treba naglasiti. Postoji nekoliko mogućnosti. U Akademijinu Rječniku uzalud će tražiti pomoć. Tih riječi u njemu nema. Nastavnik je primoran da ih pusti u razred po svom znanju i uvjerenju.

Razumije se, svi nastavnici ne će te riječi izgovoriti na isti način, i u našem jeziku povećat će se broj akcenatskih dubleta, koji je ionako već vrlo velik.

Uzmimo drugu knjigu, *Kon-Tiki*, što ju je izdala »Mladost«. Kako ćemo naglasiti na pr. riječi: balzovina, tegalj, usis, taro, leta, snast? U *Pričama* Friedricha Wolfa nalazimo dosta neuobičajenih riječi, na pr. ciglovetna, čarbinski, prosvita, loga. Na kraju *Vranjare* označen je u rječniku akcent na dvije riječi (*gúba* i *rit*). Zašto samo na njima? Zar čitalac zna, kako treba izgovoriti *adrenjak*, *antraga* i ostale riječi, za koje je sastavljač rječnika mislio da nisu poznate? Značenje riječi može se odgonetnuti po smislu rečenice, ali izgovor ni po čemu. Kako će, da ostanemo kod istoga djela, u referatima zvučati neobična imena Žava, Filipar, Matuljan, Ruška i t. d.? Znamo, kakve bizarne oblike u našim školama dobivaju turcizmi u Andrićevoj knjizi *Na Drini ćuprija*. Zar se tome treba čuditi? Ne. Čuditi se moramo, što se učenicima ne pomaže u tome, što nije dovoljno uočeno, da kod nas nije teško pravilno pisati (zahvaljujući jednostavnosti našega pravopisa), nego da je neobično teško pravilno govoriti (zbog složenog akcenatskog sistema).

Neka »Matica« i »Mladost« ne zamjere, što pišem o njihovim izdanjima. Činim to s najboljom namjerom, a ovo i nije upućeno samo njima,

nego svima izdavačkim poduzećima, pa i »Školskoj knjizi«. Pedagozi žele, da se rječnik naše omladine obogati i aktivno, da učenici ne ostanu samo na nižoj stepenici, na razumijevanju riječi, nego da nove riječi, s kojima se upoznaju u lektiri, sami upotrebljavaju u pismu i u govoru. U tome su jedna od zapreka akcenatske teškoće. Ako ne znam, kako bih riječ izgovorio, onda je ne ću ni upotrebljavati.

Prigovara se i »Školskoj knjizi«, što isto tako postupa. Ali sad su već obećali, da će odsada na to pripaziti i da će u čitankama na potrebnom mjestu označiti akcenat. To je zaista potrebno s istih razloga. Tko zna, kako se izgovaraju tolike riječi u pjesmama, koje se uče napamet, u cjelini ili odlomcima, pa se često nauče s lošim akcentom!

Ali »Školska knjiga« morala bi poći dalje. Valjalo bi u udžbenicima svih predmeta odrediti naglasak na nekim riječima. Evo zašto. Dvije nastavnice prirodnopisa, koje rade na istoj školi, izgovaraju imena nekih životinja nejednako. Jedna kaže: pàsanac, druga: pasánac, jedna nabòruša, druga nàboruša, tako se nižu dublete: ondàtra — òndatra, američki laman-tin — američki lamàntin, bezrepi màgot — bezrepi magòt, i t. d. Učenici jedne nastavnice ponijet će u život riječi s jednim naglaskom, a učenici druge nastavnice izgovarat će te iste riječi na drugi način. Zar je potrebno, da im se broj akcenatskih dubleta povećava?

Toga ima u svim predmetima i u svim školama, i to dokazuje našu zaostalost u pitanjima ortoepije. Ona bi se bar tu uklonila, kada bi se pisci udžbenika posavjetovali s poznavaočima našega jezika i označili akcenat na riječima, koje se različito izgovaraju.

Uvjeren sam, da se tisuće učitelja, nastavnika i profesora slažu sa mnom. Ovo sam iznio, da bi poduzeća, koja izdaju knjige za omladinu, razmotrila ovaj problem. Mislim, da će uvidjeti, da imam pravo, što ukazujem na teškoće, na koje nailazimo u nastojanju, da kod učenika razvijemo smisao za pravilan i lijep jezik.

STARIGRAD, STARIGRAĐANIN I STARIGRADSKI

Milan Moguš

U trećem je broju »Jezika« prof. M. Hraste objasnio, zašto treba pisati *Stari grad* (a ne Stari Grad), *Starograđanin* i *starogradski*. Ujedno je objasnio, zašto se *Stari grad* piše rastavljeno, a ne kao složenica. Njegovo tumačenje je točno, kad se misli na rodno mjesto Petra Hektorovića.

Ali treba li tako pisati i sva ostala takva imena mjesta, kojih ima više? Zacijelo ne, jer treba, prema ispravnom mišljenju prof. Skoka, paziti na domaći govor.